

[Salverda 2000]

Salverda, Reinier: 'Een rijke dis: het IVN-congres in Leuven.' In: *Ons erfdeel*, jg. 43, nr. 5, 2000, p. 777-779.

Een rijke dis: het IVN-congres te Leuven

Het Veertiende Colloquium Neerlandicum, dat van 27 augustus tot 2 september 2000 plaatsvond in Leuven, was gewijd aan het thema „Perspectieven voor de internationale neerlandistiek in de 21e eeuw”. Met 315 deelnemers, onder wie 122 van binnen het taalgebied en 193 extramurale docenten uit 34 verschillende landen, was dit het grootste congres ooit door de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (IVN) belegd. De deelnemers kregen een vol, gevarieerd en interessant programma voorgeschoteld, met 25 plenaire lezingen in 10 sessies verspreid over de hele week, en daarnaast op woensdag en donderdag een kleine 70 bijdragen in 5 parallelsessies op de vrije markt. Na de opening stonden er verder geen officiële ontvangsten op het programma; wel was er een geslaagde avond met Raymond van het Groenewoud en natuurlijk het slotdiner. De omvang van het programma maakte het onmogelijk om alles bij te wonen of ook om iedereen te spreken. Vandaar dat ik me hier beperk tot een aantal persoonlijke impressies en commentaar.

Allereerst merk ik op dat er buiten de Lage Landen - waar tegenwoordig docentschappen Nederlands te vinden zijn aan in totaal 250 universiteiten in 50 landen (tijdens het congres werden nog nieuwe vacatures geadverteerd in Straatsburg, Ankara, Wenen en Leipzig) - een enorme verscheidenheid bestaat in werksituatie. De ene extramurale docent is de andere niet, en er kunnen werkelijk werelden van verschil zijn in opleiding, niveau en interesses, in academische vereisten en sociaal-culturele context, in faciliteiten en ondersteuningsbehoeften. Het is dus niet eenvoudig om een programma samen te stellen dat voor iedereen even relevant is.

In deze situatie heeft het congres in elk geval voorzien in een heel primaire behoefte aan informatie. Er werd de deelnemende extramurale docenten een rijke dis voorgezet van nieuwe methoden, leerboeken, praktische tips, hulpmiddelen en technologieën die zij mee naar huis konden nemen. Vooral wanneer men maar één keer in de drie jaar of nog minder vaak naar de

Lage Landen kan komen, is dit bijzonder nuttig.

Inhoudelijk vielen er in het programma twee stromen te onderscheiden, respectievelijk gewijd aan de taalverwerving en aan literatuur, vertaling en culturele studies.

De hoofdstroom was gewijd aan het thema taalverwerving en taalonderwijs. Het perspectief op de toekomst dat hierbij geboden werd, was in hoge mate praktisch-didactisch van karakter en gericht op methodische en technische innovatie. Aan het begin van de week werd het Steunpunt Nederlands als Vreemde Taal (Amsterdam) gepresenteerd in een plenaire sessie over onderwijsmethoden en contrastiviteit, en op vrijdagochtend werd dit thema afgerond met de presentatie van het vernieuwde Certificaat Nederlands als Vreemde Taal (nu in Leuven en Nijmegen). In beide gevallen werd allerlei nuttige informatie aangereikt, maar de vraag naar de relevantie daarvan voor de extramurale praktijk kwam niet voldoende in discussie.

Anders lag dit op de tussenliggende dagen: op dinsdag het thema „Nieuwe technologieën”; op woensdagochtend „Nederlands als bronnentaal”; en op woensdag- en donderdagmiddag een vijftiental vrije markt-lezingen over didactiek.

Op dinsdagochtend gaf Roel Vismans (Hull) een helder overzicht van recente ontwikkelingen en nieuw lesmateriaal op het gebied van de Informatie- en Communicatie-Technologie (ICT) voor het Nederlands als vreemde taal. Als meerwaarde van ICT-gebruik signaleerde hij dat er een veel sterkere individualisering mogelijk wordt in de taalverwerving, waarbij de docent meer als adviseur en begeleider gaat fungeren dan als dompteur. De nieuwe ICT is echter, zoals hij ook aangaf, beslist geen panacee en biedt op zichzelf nog geen garantie voor goed taalonderwijs.

De hele dag door volgden daarna demonstraties van ruim twintig nieuwe methoden en technologische hulpmiddelen, waaronder de fantastische nieuwe Grote Van Dale op CD-ROM die eind september verscheen, de elektronische Algemene Nederlandse Spraakkunst (ANS) in

aanbouw, het neerlandistisch emailtijdschrift *Neder-L*, de Digitale Bibliotheek Nederlandse Letteren uit Leiden, de informatievoorziening vanwege het Nederlands Instituut voor Wetenschappelijke Informatievoorziening (NIWI), het NedWeb van de Universiteit van Wenen, het programma Instap! Nederlands uit Leuven en de in Hull ontwikkelde taalcursus Lagelands. Dit alles was om van te watertanden, en daar zit 'm nu juist voor velen de kneep. Vanuit de zaal werd zeer nadrukkelijk aandacht gevraagd voor het feit dat veel extramurale docenten het vooralsnog zonder computerfaciliteiten moeten stellen. In landen waar computers en internet niet zo vanzelf spreken als in Nederland en Vlaanderen blijft dus grote behoefte bestaan aan goed taalonderwijsmateriaal dat niet van ICT afhankelijk is.

De beste sessie van het congres was in mijn ogen die op woensdagochtend over het Nederlands als Bronnentaal (NBT), met een serie korte en zeer terzake doende presentaties, achtereenvolgens over leesvaardigheid op basisniveau bij de cursus Nederlandse teksten over Indonesische geschiedenis door Hans Groot (Jakarta) en Margriet Moka-Lappia (Ujung Pandang); over gevorderde studentenwerkgroepen in Suriname door mw. Gobardhan-Rambocus (Paramaribo) en Bert Paasman (Amsterdam); en ten slotte over vertalen en het onderzoek ten behoeve van een Zweedse editie van de VOC-dagregisters uit Deshima (Japan) van Frederik Coyett door Ingrid Wikén Bonde (Stockholm). Een mooie intramurale bijdrage was vervolgens de presentatie door Piet Verkruijse (Amsterdam) van een aantrekkelijke nieuwe cd-rom met handleidingen voor bronnenonderzoek.

Het tweede thema dat op het congres aan bod kwam, met name in de sessies over lezen, vertalen en literatuur, was de problematiek van de tekst als veelzinnig en heterogeen object. Hier kwam een heel ander toekomstperspectief naar voren, en wel dat van de kritische reflectie over de interculturele dynamiek waarin taal en tekst betrokken zijn. In zijn openingslezing - „over de toekomst van het lezen” - schetste Joop van der Horst (Leuven) een cultuurhistorisch perspectief, lopend van de boekdrukkunst, het alfabetisch woordenboek en de regeling van de spelling, via de uitvinding van de leesbril en de komst van tv en computer tot en met het world wide web dat nu al meer dan een miljard bladzijden telt. In deze postmoderne tijden lijkt het idee van

de tekst als een eenduidig en objectief gegeven te hebben afgedaan, en daarmee krijgen langvergeten Middeleeuwse interpretatietheorieën weer een nieuwe relevantie, want alom wordt ingezien: er staat niet meer zomaar wat er staat.

In boeiend contrast met deze lezing in goed-Hollandse kanselstijl stond op dinsdagmiddag het postmoderne Vlaamse varié over „het lezen van de toekomst” van Ronald Soetaert (Gent), die inging op de nieuwe manieren van lezen, leren en kennen die mogelijk worden gemaakt door recente technologieën, culturele ontwikkelingen en nieuwe theoretische perspectieven. Voor een ordening van deze caleidoscopische veelheid presenteerde hij het idee van de „contactzone”, waarin verschillende optieken in cultuurkritisch perspectief naast en tegenover elkaar komen te staan.

Ook bij het vertalen van literaire en andere teksten speelt deze problematiek, zoals Theo Hermans (Londen) op maandag liet zien in een stimulerende lezing over „de peren van de kerstenboom”, waarin hij de illusie van equivalentie tussen origineel en vertaling confronteerde met de in werkelijkheid zeer complexe relatie die er door de ingrepen van de vertaler be- en ontstaat tussen deze twee. Ook in een aantal lezingen over literatuur op de vrije markt, en in de plenaire sessie op donderdag, waar Mieke Musschoot (Gent) en Arie Gelderblom (Utrecht) spraken over de grote nieuwe literatuurgeschiedenis die nu op stapel staat, kwam telkens deze interculturele thematiek terug en werden stevige bijdragen geleverd tot een contrastief-onderzoekend en cultuurkritisch problematiseren van de Nederlandse taal, literatuur en cultuur.

Naar mijn smaak had deze problematiek, waar men in de extramurale neerlandistiek niet omheen kan, ook in het taalonderwijs niet, veel verder uitgewerkt mogen worden in de congresdiscussies. Daarmee had inhoud gegeven kunnen worden aan de stelling van Rudi Wester (Amsterdam), in haar overzicht over de internationale successen van de Nederlandse en Vlaamse literatuur in vertaling, „dat literatuur een meerwaarde geeft aan het leren van een vreemde taal”.

De Nederlandse taalkunde ten slotte was sterk aanwezig met 19 lezingen op de vrije markt en de slotlezing van Hugo Brandt Corstius (Amsterdam/Parijs) (zie in dit nummer, p. 643 e.v.). Dit deel terrein had eigenlijk wel een aparte volle dag verdiend.

Zo was er voor eenieder, op elk gebied en op elk niveau, wel wat wils. Soms was er te weinig tijd voor een serieuze discussie, maar dan waren er natuurlijk altijd de wandelgangen en de terrassen in het zonovergoten Leuven. Daar kon men overigens wel de kritiek beluisteren dat er te veel nadruk lag op de export van Nederlandse en Vlaamse *knowhow* en te weinig op de relevantie daarvan voor de extramurale neerlandistiek. Te weinig ook werd er gesproken over wat erbij komt kijken wanneer men als neerlandicus in het buitenland een serieuze dialoog wil aangaan met een geheel andere cultuur. Stof genoeg dus voor een volgend congres, met als insteek wat scheidend IVN-voorzitter Hugo Brems (Leuven) in zijn openingstoespraak noemde „de verdere emancipatie en een groeiend partnerschap van de extramurale met de intramurale neerlandistiek.”

Reinier Salverda

Internationale Vereniging voor Neerlandistiek,
Raadhuisstraat 1, NL-1481 BE Woubrugge, Nederland
(00)(31)(172) 518 243, ivnnl@wxs.nl

Gedeelde (anti)-utopieën. Bij de tachtigste verjaardag van Hubert Lampo

In het jaar 1992 heeft het Servisch lezerspubliek voor het eerst kennis kunnen maken met het werk van Hubert Lampo. In dit jaar zijn namelijk *De komst van Joachim Stiller* en *De prins van Magonia* verschenen. Wat zijn bij nader inzien de beweegredenen van een vertaler, die in zijn onvoldoende geïnformeerde omgeving tegelijkertijd ook de rol van redacteur en criticus op zich moet nemen, om Hubert Lampo te introduceren? Behalve subjectieve redenen, zoals persoonlijke voorkeur of sentimentele aanleiding, die bij een keuze altijd een zekere rol spelen, zijn er objectieve redenen die meetbaar en aantoonbaar zijn. Het succes van *De komst van Joachim Stiller* kan bijv. gemeten worden aan het aantal bekroningen, het aantal verkochte exemplaren en de opname in de literaire canon.

Een ander element dat een rol speelt bij de keuze van het te vertalen werk zijn de smaak en de leesgewoonten van het publiek voor wie vertaald wordt. Voor de gemiddelde Servische lezer, en dat geldt in hoge mate voor de Slavische lezer in het algemeen, zijn er bepaalde sociopsychologische en cultuurhistorische gegevens die een rol spelen bij de vorming van zijn literaire

smaak. Om herkenning en dus aanvaarding te garanderen moet een literair werk niet alleen formeel vertaalbaar zijn maar ook inhoudelijk, qua mens- en wereldbeeld. Er moet een extralinguïstische communicatie kunnen plaatsvinden tussen de gedachten- en gevoelswereld van de auteur en die van de lezer - een aanraking van zielen, om het in een typisch Slavische beeldspraak uit te drukken.

Wat schuilt er in feite achter die wat sentimenteel en romantisch aandoende metafoor? In de nuchteretaal van de wetenschap, met name de psychologie, gaat het om de herkenning van universele, collectieve gedachtepatronen, in Jungs terminologie archetypen genoemd. Op het niveau van het bewustzijn nemen die verschillende vormen aan: van mythen, legenden, symbolen, motieven, dromen... Als critica Marijana Radulovic stelt dat Hubert Lampo „in feite het verhaal heeft verteld dat elk mens in zich draagt”, dan bedoelt ze juist die universele verhaalpatronen die millennia van collectieve ervaringen gestructureerd hebben. Hoewel ze dus universeel zijn, inherent aan de mens als sociaal wezen, bestaan er individuele verschillen in de manier waarop het onbewuste met het bewuste communiceert. De herkenning heeft dus plaatsgevonden in de manier waarop Lampo de snaren van het onbewuste heeft aangeraakt en bespeeld - om nu naar een muzikale metafoor over te stappen.

Niet iedereen blijkt echter in deze „moderne tijd” over het bijzondere zintuig te beschikken om die „melodie van de ziel” op te vangen. Hoewel het in principe om een individueel onvermogen gaat om met de diepere lagen van de psyche te communiceren, spelen ook etnopsychologische momenten een aanzienlijke rol. Een glibberig terrein weliswaar, dat in de geschiedenis van de antropologie vaak tot gevaarlijke dwaalinterpretaties heeft geleid, maar waarmee bij receptieonderzoek toch rekening gehouden moet worden.

Zijn er dan etnopsychologische factoren die de Servische/Slavische lezer ontvankelijk maken voor het werk van Hubert Lampo? En welke zijn dat?

Er is in de eerste plaats een diep gewortelde traditie van heldenepos en heldenlied, die een vruchtbare bodem biedt voor vertelkunst, mythevorming en de hang naar ethische idealen. Een verleden vol vreemde heersers, armoede, gruwelijke oorlogen en verzet heeft impulsen